

УДК 342.951:351.82

ТАРАСЮК А.В., аспірант, Національний університет
біоресурсів і природокористування України

ВІДКРИТІ ДАНІ ТА ІНШІ ДАНІ У ПУБЛІЧНОМУ ДОСТУПІ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ

***Анотація.** Стаття присвячується правовим аспектам використання публічної інформації у формі відкритих даних та іншої інформації, що є у публічному доступі у мережі Інтернет у комерційних та некомерційних проектах.*

***Ключові слова:** інформаційне право, відкриті дані, публічні дані, дані у відкритому доступі, великі дані, приватність.*

***Аннотация.** Статья посвящается правовым аспектам использования публичной информации в форме открытых данных и другой информации, представляемой в открытом доступе в сети Интернет в коммерческих и некоммерческих проектах.*

***Ключевые слова:** информационное право, открытые данные, публичные данные, данные в открытом доступе, большие данные, приватность.*

***Summary.** The article is devoted to legal aspects of usage of public information in a form of open data and other information with open access at the Internet in commercial and non-commercial projects.*

***Keywords:** informational law, open data, public data, open access data, big data, privacy.*

Постановка проблеми. Інформація є необхідним ресурсом для компаній в їхній діяльності. Її актуальність, достовірність та якість багато в чому визначають успіх підприємства. Фактично, дані стають сировиною, необхідною для функціонування суб'єктів господарювання та некомерційних проектів. Відкриті дані та інші дані, що є у відкритому доступі на тих чи інших підставах в мережі Інтернет, можна вважати частиною “Великих даних” (англ. – Big Data).

Результати аналізу наукових публікацій. Правовими аспектами збору та аналізу таких даних, розміщених на різноманітних приватних веб-сайтах займалися іноземні правники, зокрема Т. Клаузнер (Т. Klausner) [1]. В Україні питання загроз приватному життю при застосуванні технологій “Великих даних” досліджувались, зокрема, С.А. Серьогіним [2] та іншими науковцями, про результати робіт яких йдеться у [3, с. 58-60, 62-67]. Проте юридичні питання використання публічної інформації у формі відкритих даних та іншої інформації у публічному доступі продовжують знаходитися у сфері правових дискусій та на початковому етапі пошуку шляхів їх вирішення.

Метою статті є розробка практичних правових підходів щодо легального використання відкритих даних та іншої публічної інформації, що є у відкритому доступі в мережі Інтернет, з точки зору можливості використання такої інформації в діяльності підприємств, стартап-проектів та організацій, у тому числі і завдяки комбінуванню такої інформації в рамках проектів українських компаній та організацій, а також нерезидентів.

Виклад основного матеріалу. Визначення поняття “відкритих даних” тією чи іншою мірою наведено в ст. 10¹ Закону України “Про доступ до публічної інформації” [4]. Зокрема вказано, що “публічною інформацією у формі відкритих даних – є публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання”.

Ще одне визначення поняття “відкритих даних”, яке є корисним в рамках цієї статті, наводить Л. Джеймс (L. James), а саме: “Відкриті дані представляють собою дані, які можуть бути вільно використані, розповсюджені та комбіновані будь-ким, будь-де, з будь-якою метою” [5]. Таке визначення наводиться як суть більш широкої дефініції відкритих даних, запропонованих Фондом відкритих знань [6]. Отже, відкритими є дані, що надають інформацію, яка може бути використана будь-ким, у тому числі з комерційною метою, якщо це передбачено законом. Держава може надавати у відкритий доступ публічну інформацію у вигляді відкритих даних, встановлюючи категорії такої інформації та певні обмеження, наприклад, щодо персональних даних.

У багатьох країнах та окремих містах створено веб-портали, на яких розміщено публічну інформацію у вигляді відкритих даних та умови використання такої інформації. Як приклад, можна навести відповідний ресурс в США – <https://www.data.gov> [7] та Великій Британії – <https://data.gov.uk> [8].

Наступною категорією в рамках цієї статті є “інші дані”, що перебувають у “відкритому доступі”. До таких даних автор відносить будь-яку інформацію в мережі Інтернет, до якої можна отримати доступ за визначеною адресою. Під умовною назвою – “інші дані у відкритому доступі” автор має на увазі будь-яку інформацію, у більшості своїй у текстовій формі, яка розміщена на різноманітних веб-сайтах, та доступ до якої може отримати фактично кожен, хто має доступ до мережі Інтернет. Проте, умови можливого використання таких даних часто значною мірою відрізняються від відповідних правових можливостей роботи з ними. Компанії та окремі фізичні особи у своїй діяльності можуть плутати ці поняття, та, як наслідок, допускати порушення прав третіх осіб під час комбінування, комерційного використання публічної інформації у вигляді відкритих даних та інших даних у відкритому доступі, що знаходяться на різноманітних Інтернет-ресурсах.

Правова природа відкритих даних. Відкриті дані є доступними на певній правовій підставі. Оскільки у питанні концепції відкритих даних Україна перейняла досвід провідних країн світу щодо їх правового регулювання, вважаємо за доцільне проаналізувати деякі з документів, за якими відкриті дані стають відкритими у інших країнах.

Як вказувалось вище, у Великій Британії, основним порталом відкритих даних є ресурс <https://data.gov.uk>, завдяки якому дані розповсюджуються (якщо тільки в самому масиві даних не вказано інше) на підставі ліцензії, яка надається всім бажаючим. Така ліцензія має назву – “Відкрита урядова ліцензія для інформації публічного сектору” (Open government license for public sector information) [9].

В ліцензії вказано, що її утримувач може використовувати інформацію, що є доступною, вільно та у гнучкій манері, але за деяких умов. Вона поширюється у всьому світі, є безкоштовною та не ексклюзивною. В рамках нормативного упорядкування відносин, ліцензія надає можливість використання інформації у контексті наступних видів дій: копіювання, публікування, поширювання і передавання інформації, її адаптування та експлуатування на комерційній основі, але не шляхом наприклад, об’єднання її з іншою інформацією, або включивши її в свій власний продукт або додатки.

Таким чином, утримувачу ліцензії надаються правомочності для обробки та використання відповідної інформації, у тому числі з комерційною метою з можливістю комбінування з іншою інформацією.

Умовою такого використання є зазначення джерела такої інформації. Наприклад, в продукті, який містить такі відкриті дані, має бути вказано, що в ньому містяться відкриті публічні дані. Ще однією умовою є те, що особа, яка буде використовувати таку інформацію в своєму продукті, не може стверджувати, що є офіційним представником державних органів тощо.

Варто зауважити, що відкриті дані у Великій Британії можуть також поширюватись і за іншими ліцензіями, зокрема згідно “Некомерційної урядової ліцензії на інформацію в публічному секторі” (Non-commercial government license for public sector information) [10]. Ключовою відмінністю цієї ліцензії є пряма заборона на використання відповідної інформації у комерційних цілях, а саме – “утримувачу ліцензії заборонено реалізовувати будь-які з прав, отриманих за цією ліцензією будь-яким способом, який насамперед призначений для або спрямований в бік комерційної вигоди або приватної грошової компенсації”. Таким чином, надаються права:

- копіювати, публікувати, розповсюджувати, передавати інформацію;
- адаптувати інформацію;
- комбінувати інформацію з іншою інформацією.

Головною умовою реалізації таких прав є некомерційне використання отриманої інформації.

Отже, відкриті дані можуть надаватись державою у користування на різних умовах і, перш ніж включати такі дані до свого комерційного продукту, необхідно визначити чи отримано таке право за відповідною ліцензією.

Повертаючись до регулювання відкритих даних в Україні, необхідно більш детально проаналізувати ст. 10¹ Закону України “Про доступ до публічної інформації” Зокрема, в частині 2 вищевказаної статті зазначено, що “Публічна інформація у формі відкритих даних є дозволеною для її подальшого вільного використання та поширення” [4].

Будь-яка особа може копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, у тому числі в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов’язковим посиланням на джерело отримання такої інформації.

Як ми можемо бачити, правове регулювання відкритих даних багато в чому є аналогічним з регулюванням цієї категорії інформації у Великій Британії. Важливо зазначити про майже повну свободу дій для особи, що використовує таку інформацію щодо цих даних. Також варто відмітити, що інформація надається “як є”, тобто щодо її точності та актуальності не надається гарантій.

Важливим є те, що є винятки з інформації, на яку не поширюється ліцензія, зокрема персональні дані. В Україні також існують обмеження щодо персональних даних, які викладені у частині 3 статті 10¹ вищевказаного закону України [4]. В частині 4 вказаної статті зазначено, що перелік наборів даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних визначає Кабінет Міністрів України. Державні органи, на які покладено обов’язок оприлюднити відповідні відкриті дані роблять це у тому числі і на порталі <http://data.gov.ua> [11] – єдиному державному порталі відкритих даних України.

Правові аспекти практичного використання відкритих даних. Відкриті дані надаються урядами різних країн у користування утримувачам відкритих даних – будь-яким юридичним чи фізичним особам або організаціям на підставі рішення відповідних державних органів та ліцензій. При цьому обсяг прав, які надаються утримувачам таких відкритих даних, може відрізнятися в залежності від обсягу прав, який надається у конкретній країні та щодо конкретних даних.

Візьмемо випадок, коли компанія прагне використати у своєму продукті, який планує розповсюджувати з комерційною метою, відкриті дані різних країн, наприклад, щодо екологічного стану річок в цих країнах. Продуктом такої компанії може бути мобільний додаток, в якому буде показано стан річок з застосуванням різних елементів інформаційної графіки та корисних розробок для користувача, що будуть створені

компанією самостійно. У цьому випадку відкриті дані про стан річок компанія зможе взяти з відкритих баз даних, які розповсюджуються як відкриті дані відповідно до законів цих країн (якщо, звісно, такі дані там є). Попередньо необхідно буде провести правове дослідження щодо можливості:

- отримання таких даних з відкритих реєстрів;
- можливості використання таких даних у комерційних цілях та комбінування з іншими даними;
- можливості комерційного використання таких даних. В цьому випадку відкриті дані з декількох країн фактично стають безкоштовною сировиною для комерційного продукту.

Концепція відкритих даних набирає дедалі більшого поширення у Європі та світі. Проекти, що націлені на глобальний ринок та в основі яких лежать інновації роблять величезні масиви відкритих даних доступними, корисними та зручними у використанні компаніям та людям. Одним з місць створення та просування таких проектів є Європейський інкубатор відкритих даних [12]. Одним з проектів, що є резидентом інкубатора на момент написання цієї статті, є сайт – <https://openlaws.com> [13]. Він оприлюднює відомості щодо конвенцій, директив та інші правові документи Європейського союзу. Таким чином, використовуючи відкриті дані щодо правового регулювання в Європейському союзі, було створено продукт, який дозволяє отримувати доступ до цих нормативних актів у зручному режимі, у тому числі на платній основі.

Повертаючись до правових аспектів використання відкритих даних в Україні, зазначимо, що перелік відкритих даних, що підлягає оприлюдненню в Україні вказаний, зокрема, в “Положенні про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.15 р. № 835 [14]. Серед інших, в цьому переліку містяться дані про перелік потенційних об’єктів оренди державного майна, єдиний державний реєстр судових рішень, та інші.

Український проект, який хотілося б виділити в рамках цієї статті, – це <https://opendatabot.com> [15]. В рамках проекту можна отримати серед інших сервісів інформацію про реєстраційні дані юридичних та фізичних-осіб підприємців в Україні а також дані з реєстру судових рішень. Такі дані є відкритими згідно вищевказаного Положення Кабінету Міністрів України. З правової точки зору є можливість надання повного доступу до своїх даних іншим компаніям, а також самі умови користування сервісом, зокрема застереження щодо відсутності відповідальності компанії за будь-які рішення, які були прийняті користувачами, ґрунтуючись на даних з веб-сайту.

Таким чином, використання відкритих даних у комерційних проектах з правової точки зору можливе та практикується. В рамках реалізації таких проектів доцільно аналізувати правові підстави отримання відкритих даних, а також розробити відповідні правила користування продуктами, які б максимально виключали відповідальність компанії за неточності у інформації, що була одержана як відкриті дані, а також за наслідки використання такої інформації користувачами.

Інші дані у відкритому доступі. Відкриті дані є відкритими на певній правовій підставі. На різноманітних веб-сайтах, у тому числі в соціальних мережах, користувачі добровільно розміщують особисту інформацію про себе, а компанії – інформацію про свою діяльність. Така інформація фактично є відкритою для обробки третіми особами. При цьому, при завантаженні такої інформації, особа, яка завантажує її до соціальної мережі, робить це на певних правових підставах, а саме – у відповідності до правил користування відповідним сервісом. Сервіс же розміщує таку інформацію на своєму ресурсі у межах згоди, отриманої від особи та на умовах, знову ж таки, викладених у

відповідних правилах користування сервісом, які визначають правомочності третіх осіб для обробки такої інформації. В самих же правилах такого сервісу (terms of use) такий механізм закріплюється дозволом (ліцензією), яку надає особа, при завантаженні своїх даних або контенту, що нею створюється, компанії, і навпаки, ліцензією (дозволом), в якому компанія, отримавши ліцензію від користувачів, надає доступ до такої інформації на певних умовах третім особам – користувачам сайту. Приклад такої правової конструкції можна знайти, зокрема, в правилах користування всесвітньо відомими сервісами, такими як //www.linkedin.com [16] та //www.facebook.com [17]. З правової точки зору, правила LinkedIn залишають користувача власником всього контенту (інформації), яку він завантажує до сервісу і може самостійно розповсюджувати її в подальшому, а компанія лише отримує невиключну ліцензію.

З іншого боку, в контексті використання самого LinkedIn, в своїх правилах, компанія вказує на пряму заборону [18]:

- проглядати (scrape) чи копіювати інформацію про профілі користувачів а також іншу інформацію на ресурсі будь-якими технічними чи ручними засобами;
- збирати, використовувати, копіювати або передавати будь-яку інформацію, отриману на LinkedIn, без згоди LinkedIn;
- копіювати, використовувати та вивчати інформацію, з конкурентною метою.

Перелік не є виключним, але можна зробити висновок, що LinkedIn максимально блокує можливості щодо автоматичного чи ручного аналізу, копіювання чи відтворення інформації, що розміщена на ресурсі, окрім як її використання користувачами в дозволених межах правилами платформи.

Ще однією умовною категорією даних, що є у відкритому доступі в мережі Інтернет, яку можна виділити окремо, це дані, які надаються на різноманітних ліцензіях Creative commons [19] та інших. В цьому випадку, використання таких даних визначається умовами відповідної ліцензії.

Інформація, яка розміщена в мережі Інтернет може містити об'єкти авторського права і для використання таких об'єктів необхідно мати правову підставу – дозвіл (ліцензію) від власника виключних майнових авторських прав або підставу, визначену відповідним законом. У будь-якому випадку, таке використання може бути здійснене в межах відповідних ліцензій або в межах норм, що визначають умови добросовісного використання (fair use) щодо конкретних об'єктів та на інших правових підставах, що визначені в законодавстві відповідної держави.

Повертаючись до питання автоматизованого зчитування (споглядання) та аналізу інформації на веб-сайтах за допомогою роботів (ботів) та інших технічних способів, доцільно визначити, чи є такі дії правомірними.

Можна виділити два аспекти, в рамках яких власник веб-сайту може повідомити особу, що бажає здійснити автоматизоване зчитування його ресурсу про дозвіл чи заборону такого зчитування. Перший аспект – технічний. Стандарт виключень для роботів [20], що був прийнятий World Wide Web Consortium 30 січня 1994 року [21], регламентує використання файлу robots.txt власниками веб-сайтів. В цьому файлі вказується інформація щодо можливості автоматизованого зчитування даних з конкретних сторінок веб-сайту. Використання стандарту є добровільним, але на сьогодні він став правилом і його порушення можна вважати порушенням волі сторони – володільця веб-сайту щодо обробки. Другий аспект – юридичний, а саме встановлення відповідних обмежень та застережень щодо заборони обробки та зчитування інформації з веб-сайту технічними засобами в умовах користування відповідним ресурсом.

Можна виділити деякі тези, які характерні для правового регулювання автоматизованого зчитування даних з веб-сайтів в цілому. В статті “Crawling for Data: Best Practices for Mitigating Legal and Compliance Risks for Hedge Fund Managers Utilizing Web Crawling Technology for Investment Research” [2], Е. Кілдаф – керівник, засновник компанії з аналізу даних та Т. Клауснер – партнер юридичної фірми Wilson, Sonsini, Goodrich & Rosati, розкрили правові аспекти автоматизованого зчитування даних з веб-сайтів при проведенні інвестиційних досліджень менеджерами хедж-фондів.

Зокрема, Т. Клауснер наводить тези, які могли б бути додані покупцем інформації, яка є зібраною автоматизованим способом з веб-сайтів. При зборі інформації, збирач гарантує наступне:

- дотримання всіх вимог, відповідно до відомостей з файлів robots.txt;
- автоматизоване зчитування, що не перевантажує сервери веб-ресурсів;
- отримана інформація не містить контенту, що захищений авторським правом;
- інформація, що зчитується, є публічно доступною та не є захищеною паролями;
- дані не збираються в обхід будь-яких технічних обмежень;
- отримана інформація не була отримана після одержання спеціальних інструкцій щодо заборони автоматичної обробки.

Таким чином, можемо зробити висновок, що інформація, що зібрана шляхом автоматизованого зчитування веб-сайтів, може бути правомірно використана за умов дотримання певних умов. Зокрема, вона має бути зібрана без порушень відповідних застережень та/або приписів законів і використовується не порушуючи відповідні права третіх осіб чи вимоги нормативно-правових актів.

Отже, інші дані у відкритому доступі є неоднорідною базою інформації, а складним правовим феноменом. Можливість використання такої інформації необхідно визначати окремо в кожному конкретному випадку в залежності від суб'єкта, що планує їх використовувати, а саме – згідно правомірності способу отримання та використання, в межах умов, за яких вони можуть бути використані.

Висновки.

Відкриті дані та інші дані у відкритому доступі є неоднорідними з правової точки зору та в контексті можливості їх обробки, копіювання, передачі та використання. Правові підстави для таких дій щодо відкритих даних визначаються законодавчими актами відповідних країн, що оприлюднюють публічну інформацію у формі відкритих даних.

Правові підстави та межі дій для інших даних, що є у відкритому доступі в мережі Інтернет визначають власники відповідних ресурсів або особи, що володіють такими даними. Такі дані можуть бути використані і на інших підставах, встановлених законами в межах і в спосіб, що будуть визначені у таких законах.

Створення комерційних продуктів, які використовують як відкриті дані з різних джерел (оприлюднені в рамках різних юрисдикцій), так і інші дані у відкритому доступі, у тому числі, отримані шляхом автоматизованого збору, є можливим з правової точки зору за умов правомірності їх збирання, використання, обробки та передачі.

В умовах комбінування такого неоднорідного масиву даних необхідною є перевірка правових підстав, що дають можливість використовувати їх бажаним способом щодо кожного окремого масиву даних, що комбінується, та врахування правових вимог щодо його використання, зокрема, але не виключно – можливості використовувати в комерційних проектах, необхідності надання посилань, правомірності збирання шляхом автоматизованої обробки тощо. На сьогодні відкриті дані та інші дані у публічному доступі є фактично сировиною для використання за умов дотримання всіх правових вимог.

Перспективою подальших досліджень цього напрямку є створення дорожніх карт, які б визначали конкретні правові шляхи для використання тих чи інших даних для комерційних установ, які практикують використання цього ресурсу в своїй діяльності.

Використана література

1. Klausner T.O. Crawling for Data : Best Practices for Mitigating Legal and Compliance Risks for Hedge Fund Managers Utilizing Web Crawling Technology for Investment Research / Hedge Fund Legal & Compliance Digest, 2016. – Режим доступу : [//www.wsgr.com](http://www.wsgr.com)
2. Серєгин В.А. “BIG DATA” : Новая угроза для прайвеси в условиях информационного общества // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – № 35. – С. 93-97. – (Серія Право. – Ч. 1. – Т. 1).
3. Брижко В.М., Фурашев В.М. Конвергенція новітніх технологій: стан і перспективи змін у інформаційних відносинах // Інформація і право. – № 1(20)/2017. – С. 51-67. – Режим доступу : [//www.ippi.org.ua/zhurnal-informatsiya-i-pravo](http://www.ippi.org.ua/zhurnal-informatsiya-i-pravo)
4. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.11 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 32. – Ст. 314.
5. James L. Defining Open Data / Open knowledge international blog, 2013. – Режим доступу : [//www.blog.okfn.org](http://www.blog.okfn.org)
6. The Open Data Hendbook / Open Knowledge International. – Режим доступу : <http://openhdatahandbook.org>
7. The Home of the U.S.Government’s Open Data. – Режим доступу : [//www.data.gov.ua](http://www.data.gov.ua)
8. DATA.GOV.UK. Opening up Government. – Режим доступу : [//www.data.gov.ua](http://www.data.gov.ua)
9. Open Government License for public sector information. / The National Archives. – Режим доступу : [//www.nationalarchives.gov.uk](http://www.nationalarchives.gov.uk)
10. Non-Commercial Government License for public sector information / The National Archives. – Режим доступу : [//www.nationalarchives.gov.uk](http://www.nationalarchives.gov.uk)
11. Єдиний державний веб-портал відкритих даних в Україні DATA.GOV.UA. – Режим доступу : [//www.data.gov.ua](http://www.data.gov.ua)
12. Open data incubator Europe ODINE. – Режим доступу : [//www.opendataincubator.eu](http://www.opendataincubator.eu)
13. EU Project openlaws.eu. – Режим доступу : [//www.info.openlaws.com](http://www.info.openlaws.com)
14. Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.15 р. № 835. – Режим доступу : [// www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
15. OpenDataBot – сервіс моніторингу реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів. – Режим доступу : [//www.opendatabot.com](http://www.opendatabot.com)
16. Linkedin. – Режим доступу : [//www.linkedin.com](http://www.linkedin.com)
17. Facebook. – Режим доступу : [//www.facebook.com](http://www.facebook.com)
18. Пользовательское соглашение Linkedin. – Режим доступу : [//www.linkedin.com](http://www.linkedin.com)
19. Публічні ліцензії Creative commons / Creative commons Ukraine. – Режим доступу : [//www.creativecommons.org.ua](http://www.creativecommons.org.ua)
20. Koster M. Robot exclusion standard. – Режим доступу : [//www.en.wikipedia.org](http://www.en.wikipedia.org)
21. World Wide Web Consortium (W3C). – Режим доступу : [//www.w3.org](http://www.w3.org)

~~~~~ * * * ~~~~~